రాళ్ళెత్తిన వాళ్ళు

రాత్రి తొమ్మిది గంటలకి హైదరాబాద్ నుండి బయలుదేరిన బస్సు. తెలతెలవారేసమయానికి అలమూరు బ్రిడ్జిని సమీపిస్తోంది. రాత్రంతా వాన కురియడంతో, రోడ్డంతా కడిగిన నాపరాయిలా నల్లగా నున్నగా మెరుస్తోంది. ఆకాశం నిర్మలంగా వుంది. తూర్పు దిగంతం ఎర్రని బింబాన్ని అప్పుడే ప్రసవిస్తోంది.

విండో పక్క సీటులో వున్న ప్రసాదరావు ఒక్కసారి వళ్ళు విరుచుకొని కళ్ళు తెరిచాడు. కనుచూపు మేరవరకు చిరుగాలితో ఆడుకుంటూన్న పచ్చని వరిచేలు చేల మధ్యలో అక్కడక్కడ తాటాకు పాకలు, ఎగురుతున్న పక్షులు అగుపించాయతనికి. విశాలమైన ఆ వరిచేలలో అక్కడక్కడ గుబురుగా పెరిగిన మామిడి చెట్లు, ధ్వజాల్లా నిలబడిన తాడి చెట్లు హుందాగా తలలూపుతున్న కొబ్బరిచెట్లు ఆ వరిచేలకి అలంకారంగా వున్నాయి.

దాదాపు అయిదేళ్ళ క్రితం, గోదావరి మీద రోడ్ బ్రిడ్జికట్టే రోజుల్లో ప్రసాదరావు యింజనీర్‌గా పనిచేసాడు. ఆ ప్రాంతం అంతా అతనికి సుపరిచితం. పరిచయమున్న ప్రాంతానికి అయిదేళ్ళ తర్వాత రావడంతో ఎందుకో అతనికి చూసిన కొద్దీ చూడాలనిపిస్తోంది.

విండో డోర్ ఎత్తాడు ప్రసాదరావు. చలిగాలి కిటికీలోంచి రివ్వున వీచింది. పక్కనున్నతను, వెనుక సీటులో కూర్చున్న అమ్మాయి యిబ్బందిగా చూశారతన్ని. గాలి అతని కళ్ళకి సూదుల్లా వచ్చి తాకింది. అయినా, కళ్ళు చిట్లించి పరకాయించి చూస్తూన్నాడు ప్రసాదరావు. – బస్సు టాప్ గేర్‌లో కష్టం మీద బ్రిడ్జి నెక్కుతోంది. ఆ బ్రిడ్జి అంటే ప్రసాదరావుకి వెర్రి అభిమానం. ఆ ప్రాంతం అంటే అతనికి చచ్చే యిష్టం. ఎదుటి నుంచి రెండెడ్ల బళ్ళు రావడంతో, ఆ బళ్ళకు దారి ఇవ్వడంకోసం బస్సు రోడ్డు ప్రక్కకి తప్పుకోవలసి వచ్చింది. దాంతో చక్రాలు రోడ్డు ప్రక్కనున్న నానిన పోత మట్టిలో దిగబడిపోయాయి.

డ్రైవర్ బస్సును రోడ్డెక్కించడానికి తాపత్రయపడ్డాడు. లాభం లేకపోగా ఏదో రాడ్ విరిగిన శబ్దం వచ్చింది.

'దిగండి సార్! యిప్పుడింక కదలదు. మరో బస్సేదైనా వస్తే ఎక్కుదురుగాని' అన్నాడు డ్రైవర్.

జనం అంతా దిగేశారు. మరో బస్సుకోసం ఎదురు చూస్తున్నారంతా. ప్రసాదరావు అందరితోబాటూ దిగాడు. తను కట్టించిన బ్రిడ్జిని ఆప్యాయంగా చూస్తూ బ్రిడ్జి మీదకి నడిచి చుట్టూ చూశాడు. బ్రిడ్జి అడుగునుంచి ప్రవహిస్తున్న

గోదావరి అవలిగట్టు నుంచి యీవల గట్టు వరకు గోదావరికి అడ్డుగా నిలిచిన ఆ బ్రిడ్జీ అతనికి చిత్రంగా అగుపించాయి.

బ్రిడ్జి అడుగునుంచి ప్రవహిస్తున్న గోదావరి 'నువ్వే గెలిచావ్ అందుకే నీ కాళ్ళకిందనుంచి తలవంచుకొని ప్రవహిస్తున్నాను' అన్నట్టు అగుపించింది ప్రసాదరావుకి. అవలి వొడ్డునున్న ఇసుక తిన్నెలను పరికించాడు. నిర్మానుష్యంగా ఉన్నాయి. ఉన్నట్టుండి ఒక్కసారి గతం అంతా అతని కళ్ళ ముందు కదిలింది...... ఆ యిసుక తిన్నెల మీద బ్రిడ్జి కట్టే రోజుల్లో అక్కడ వెలిసిన టెంట్స్, కూలీజనం, పిల్లర్స్ దింపే హడావిడి, యింజన్లు ఏమిటేమిటో అతని కళ్ళకు కట్టినట్టనిపించింది.

'ప్రతి మనిషి జీవితంలోను యెన్నో సంఘటనలు జరుగుతాయి. కాలం గడిచేకొద్దీ మరిచిపోతాడు. కాని కొన్ని సంఘటనలు మాత్రం హృదయానికి హత్తుకుపోతాయి, చెరగని ముద్రలా నిలిచిపోతాయి' అనుకున్నాడు. ప్రసాదరావు అక్కడ తను పనిచేసే రోజుల్లో జరిగిన కొన్ని సంఘటనలు, ఆ స్థలం వదిలి అయిదేళ్ళయినా అప్పుడప్పుడతన్ని వేటాడుతూనే వుంటాయి.

ఆవేళ కంట్రాక్టర్ గజపతిరావు తన టెంట్‌లోంచి బయటికొచ్చి, హుందాగా నిలబడి జరుగుతోన్న పనిని చూస్తున్నాడు. ఓ కూలీ వచ్చి 'అయ్యగారు తవర్ని రామంటన్నారండి' అన్నాడు ప్రసాదరావుతో. ప్రసాదరావు గజపతి దగ్గర కెడుతూ గజపతిని పరిశీలనగా చూశాడు.

నల్లని అఫ్ బూటుమీద పాలతరగలా అడుకుంటూన్న గ్లాస్కోపంచి, సిల్కులాల్చీ, ఒత్తయిన కనుబొమ్మలు, బలిసిన గంభీరమైన ముఖం, అహంతో నిండిన నిర్లక్ష్యమైన చూపులు చూసేసరికి ప్రసాదరావుకు గజపతి తానీ ప్రపంచంలో కొనలేనిదంటూ ఏదీ లేదన్నట్టు అగుపించాడు.

'పిలిచారట' అన్నాడు ప్రసాదరావు సౌమ్యంగా.

'ఔను, చూడండీ, చీఫ్ ఇంజనీర్ దగ్గరనుంచి లెటర్ వచ్చింది. ఈ సమ్మర్ పూర్తయ్యేసరికి చాలా వర్కు పూర్తి కావాలట. డిసెంబర్‌లో బ్రిడ్జి ఎట్టి పరిస్థితులలోనూ ఓపెన్ కాక తప్పదట మనం ఇంకా నాలుగు పిల్లర్సు పూర్తి చెయ్యాల్సి ఉంది. అంతవరకు స్లేబ్ వర్కు ప్రారంభించలేం. యెలాగో నాకేం పాలుపోవడం లేదు' అన్నాడు గజపతి ఓ నిర్ణయానికి రాలేకపోయినట్టు ముఖం పెట్టి.

ప్రసాదరావుకి ఉద్యోగంలో చేరిన కొత్త రోజులు కావడంతో ఏదో చేసెయ్యాలన్న తహతహ వుండేది. దాంతో 'దానిదేముందండి! సి.యి.యే త్వరగా పని పూర్తి కావాలంటున్నారు కాబట్టే, బిల్స్ ఆలశ్యం కావు. గోడౌన్సు నిండా కావలసినంత మెటీరియల్ వుంది. యింక లేబర్ సంగతేకదా? మన కూలీజనానికి పని దొరక్కపోవడం సమస్యగాని, పనుంటే కూలీలు దొరక్కపోవడం అనే సమస్య మనకి లేదుకదా! పనిస్తామంటే చేసే జనం కోకొల్లలు! రేపటినుంచి మరో పిల్లరు దింపడానికి ఏర్పాటు చేద్దాం' అన్నాడు ప్రసాదరావు హుషారుగా.

'సరే అయితే. మన కనకయ్యతో, చెప్పి మరో వందమంది కూలీలను

పెట్టించండి. పిల్లరు దింపాలంటే యీ పాయ ప్రవాహాన్ని అటు మళ్ళించాలిగా ముందు' అన్నాడు గజపతి.

అంతలో కనకయ్య అక్కడకు వచ్చి 'దండాలు బాబుగారు' అన్నాడు.

'మాటలోనే వచ్చాడు కనకయ్య' అన్నాడు అప్యాయాన్ని చిరునవ్వులో రంగరించి పెదవులపై చిలికిస్తూ.

'యేం కనకయ్యా! పనిమీదొచ్చావా యిటు' అన్నాడు ప్రసాదరావు.

'ఔను బాబూ! గజపతి బాబుగారితో ఓ మాట సెప్పకుందావని.....' అంటూ నసిగాడు కనకయ్య.

'చెప్పు కనకయ్యా?' అన్నాడు గజపతి వరాలిచ్చే దేవుడిలా.

'మన పనిలో నిరుడు పనిచేసిన పుల్లయ్య లేడండీ...'

'వుండే వుంటాడులే, ఊఁ ఏమిటో చెప్పు'.

'పదకొండో తంబానికి సిమెంటు సేసేటప్పుడు పరంజా బొంగిరిగి పడిపోనాడు కదండి ఆడికింక కాలు రాదు పొమ్మన్నారట ఆసుపటాలునుంచి, అవిటాడు కందాండి ఆడికాత్త మనకాడనే యేదో దారి సూపిత్తే బాగుంటుందని తమకి మనవి సేసుకుందామని వచ్చానండి.'

'కాలు అవిటిగాని, చేతులూ, కళ్ళూ వున్నాయిగా. పోనీ రమ్మను, మన గోడౌన్ దగ్గర వాచ్‌మన్‌గా పడుంటాడు' అన్నాడు గజపతి.

కనకయ్యకి చాటంత ముఖమైంది, 'దండాలు బాబు! మీ పేరు ఆడు సచ్చేదాక సెప్పకుంటాడు' అన్నాడు కనకయ్య సంతోషంగా.

దూరంగా నిలబడిన పుల్లయ్యని దగ్గరకు రమ్మని చెయ్యివూపి 'బాబుగారికి దణం పెట్టుకోరా సన్నాసి నీకు పనిచ్చారుమల్లా' అన్నాడు కనకయ్య.

పుల్లయ్య కళ్ళు కృతజ్ఞతతో చమ్మగిల్లాయి. గజపతి కాళ్ళమీద పడబోయాడు.

'చాల్చాల్లే. వెళ్ళు. గోడౌన్ దగ్గరుండుపో' అంటూ దూరంగా తొలిగి, సిగరెట్ ముట్టించి, 'చూడు కనకయ్యా! రేపటినుంచి మరో వందమంది కూలీలని పిలుచుకురావాలి. కొత్త పిల్లరు మొదలెట్టాలి. మరి ప్రవాహానికి అడ్డుకట్టి అటు మళ్ళించాలిగా' అన్నాడు గజపతి.

'కాని యీడ వడెక్కువగదా అడ్డాగుద్దో లేదో?'

'నీ కెందుకాభయం? మన యింజనీరుగారంటే సామాన్యులనుకున్నావా? ఆయన కళ్ళెర్రచేస్తే సముద్రం కూడ దడుస్తుంది' అన్నాడు గజపతి.

ప్రసాదరావు భుజాలు అంగుళం పొంగాయి.

మర్నాడు ఆనందంగా వందమంది కూలీలు పనిలోకొచ్చారు. యిసుక బస్తాలు మోసుకొచ్చి నీళ్ళలోకి వేస్తున్నారు. కాని వడి యెక్కువగా వుండటంతో ఓ చోట బస్తావేస్తే మరో చోటికి కొట్టుకుపోతోంది.

ప్రసాదరావు కేమీతోచలేదు చివరికి బాగా ఆలోచించి ఓ నిర్ణయానికి వచ్చాడు.

'ఒక పడవని యిసుకబస్తాలతో లోడ్‌చేసి ముంచేస్తే కాని లాభంలేదండి' అన్నాడు ప్రసాదరావు కాంట్రాక్టరు గజపతితో.

'అయితే ఓ పడవని కొని అల్లాగే కానివ్వండి' అన్నాడు గజపతి.

పడవను తెప్పించారు. యిసుక బస్తాలతో నింపారు యింక నాలుగైదు బస్తాలు పడవలో వేస్తే పడవ మునుగుతుంది యింక జనం దగ్గరకు వెళ్ళడానికి భయపడుతున్నారు.

ఎవరూ దగ్గరకు వెళ్లకపోవడం చూసి 'ఏమిటి కనకయ్యా! యిలాంటి పిరికి వాళ్ళని తెచ్చావు. యిదేవన్నా మెరక పొలంలో కలుపు తీత? నీళ్ళల్లో పని చేపల్లా చొచ్చుకు పోవాలిగాని అలానిలబడి గుడ్లప్పగిస్తే పనెలా అవుతుంది? ఊఁ కానివ్వండి' అని అదమాయించాడు గజపతి.

'ప్రాణాలతో పని కదాండి అందుకనీ' అన్నాడు కనకయ్య.

'నేనొత్తున్నా వుండవయ్యా' అంటూ ఓ బస్తా నెత్తికెత్తుకుని కాలు డేక్కుంటూ ముందుకొచ్చాడు పుల్లయ్య.

'అది! అలా వుండాలి కుంటాడైనా ఆడికున్న గుండె మీ కెవరికి లేదు. పనంటే ఏనుగు గున్నలా పరుగెడతాడు పుల్లయ్య' అంటూ హుషారు చేసాడు గజపతి.

యజమాని మెప్పు వెనకవున్న స్వార్థం తెలియదు పుల్లయ్యకి. తనకి ఓ కాలు అవిటిదే అయినా, పనికొస్తానని రుజువు చేసుకోవాలన్న తహతహ పుల్లయ్యని గుడ్డివాడిని చేసింది. పుల్లయ్య చెక్కమీంచి పడవెక్కుతున్నాడు.

'పుల్లయ్యా! సత్తావురా' అంటూనేవున్నాడు కనకయ్య.

పుల్లయ్య పడవెక్కాడు. తూలాడు. నెత్తిమీద బస్తా తూలి గుండెలమీదకు జారింది. తూలి పడిపోయాడు పడవ మీద. యిసుక బస్తా గుండెల మీద పడింది. లేవాలని తాపత్రయపడ్డాడు. కాని పుల్లయ్య బరువుతో ఆ బస్తాబరువుతో పడవ అప్పటికే మునగడం ఆరంభించింది. పడవ మునిగిపోయింది. జనం అటూయిటూ కంగారుగా గంతులేశారు. గజపతి నిశ్చలమైన మనసుతో కంగారు నటించాడు. లాభం లేకపోయింది.

పుల్లయ్య తేల్లేదు.

పుల్లయ్య మునిగిపోయినందుకు కూలీలు తల్లడిల్లిపోయారు. కనకయ్య కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. తను పుల్లయ్యకి పని యిప్పించింది పుల్లయ్యను యీ గోదావరికి వప్పచెప్పడానికే కామోసనుకున్నాడు.

ప్రసాదరావు కొత్తగా వుద్యోగంలోకి చేరినవాడు కావడంతో తన కళ్ళముందు జరిగిన సంఘటనని తట్టుకోలేక విలవిల్లాడేడు.

యింత గమనించిన గజపతి పని ఆగిపోయేలా వుందనుకొని, యిలాంటి మహాకార్యాల్లో యిలాంటి త్యాగాలూ, సాహసాలు తప్పవుమరి. పుల్లయ్య ధన్యుడు గొప్పత్యాగి. పదిమందికి ఉపకరించే పనిలో తన ప్రాణాల్నే త్యాగం చేశాడు అన్నాడు గొప్ప రాజకీయవేత్తలా.

అంతా నిశ్శబ్దంగా వుండిపోయారో నిమిషం.

గజపతికి కావలసింది పుల్లయ్యకోసం సంతాపసభ కాదు పని త్వరగా పూర్తికావటం.

'అతని ఆత్మకి శాంతి దొరకాలంటే మనం యీ పనిని త్వరగా పూర్తిచెయ్యాలి. ఊఁ కానివ్వండి' అన్నాడు. గజపతి మాట కాదనలేక పుల్లయ్య మనశ్శాంతి కోసమని, 'కానివ్వండి' అన్నాడు అమాయకుడైన కనకయ్య కూడ.

పని వేగంగా జరుగుతోంది.

'త్యాగం!' అనే పదాన్ని కనిపెట్టినవాడు గొప్ప మేధావై వుండాలి అనుకున్నాడు గజపతి.

కట్ట పూర్తయింది తన తెలివి సాధించిన గెలుపుకి ప్రసాదరావు మురిసిపోయాడు. తన యుక్తి, సమయస్ఫూర్తి తెచ్చిన విజయానికి గజపతి మీసాన్ని దువ్వుకుంటూ చిరునవ్వు నవ్వాడు.

ఇక పిల్లర్ పని ప్రారంభం కావాలి. ముప్పై అడుగుల పొడవు పదిహేనడుగుల వెడల్పున, దాదాపు నలభై అడుగుల లోతుగల గొయ్యి తియ్యాలి, ఆ గోతికి చుట్టూ సెంటరింగ్ కట్టి డ్రిల్స్ అమర్చి కాంక్రీటుతో నింపాలి.

గొయ్యి తియ్యడం ప్రారంభించారు. నాలుగైదడుగుల గొయ్యి తీసేసరికే చుట్టూ నీరుండడంతో మొలలోతు నీళ్ళు వూరాయి. వూరిన నీటిని యింజను తోడుతూ వుంటుంది. కాని గొయ్యి యింకా లోతు కెళ్ళేసరికి మనిషి నీళ్ళలో మునిగి మట్టి తీయాల్సొస్తుంది, నదుల్లో కట్టే ప్రతి స్థంభానికి యిదేపద్ధతి.

నీళ్ళలో మునిగి మట్టి తీయడం అందరికీ చేతనైన పనికాదు – కేరళనుంచి వచ్చిన పిళ్ళె, శంకర్, తంబి మాత్రమే ఆ పనిలో నిపుణులు. వాళ్ళు ముగ్గురూ మరో స్థంభం దగ్గర పనిచేస్తున్నారు. యీ స్థంభం పనిప్రారంభించాలంటే వాళ్ళలాంటి వాళ్ళే మరో ముగ్గురో యిద్దరో కావాలి.

గజపతి శంకర్‌ని, పిళ్ళేని తన టెంటుకి పిలిపించాడు.

పిళ్ళే! బ్రిడ్జి త్వరగా పూర్తికావాలని మనకి పైనుంచి ఆర్డరు వచ్చింది! అంచేతనే మరో స్థంభం పని కూడ ప్రారంభించాం. మీరు కాస్త కష్టపడితే పని త్వరలో పూర్తవుతుంది.

'యిప్పుడు పని చేస్తూనే ఉన్నాంగా సార్! ఆస్తంభం పని వదలి యీ స్థంభానికొస్తే ఆ స్థంభం పని ఆగిపోతుంది సార్' అన్నాడు శంకర్.

'అదికాదు నేననేది. యిప్పుడు పగలు మాత్రమే పని చేస్తున్నారు. యీ స్థంభం పని రాత్రిపూట మీరుచేస్తే, దానికి తగిన ప్రతిఫలం మీకు నేను ముట్టచెబుతాను. నా మాట కాదనక యీవేళ నుంచి రాత్రిళ్ళు యీ స్థంభంపని మొదలెట్టండి' అన్నాడు గజపతి.

'రాత్రింబవళ్ళు యీ పని చెయ్యడం కష్టంసార్! మాస్క్ తగిలించుకొని ఆక్సిజన్ సిలిండర్ భుజాన వేసుకుని నీళ్ళలో మునిగి మట్టి తియ్యడం అంటే, ప్రాణాలతో చెలగాటం సార్! రాత్రిళ్ళేనా రెస్టు లేకపోతే కష్టంసార్. పైగా నీళ్ళలో వున్న వాళ్ళప్రాణాలు గంట మోగగానే పైనుండి యింజను నడిపేవాడి చేతులో వుంటాయి. ఒడ్డున వున్న మనిషి కునుకుపాట్లు పడితే గోతిలోవున్న వాళ్ళపని గోతిలోనే' అన్నాడు పిళ్ళే.

'మీకష్టం నాకు తెలియంది కాదు పిళ్ళై. యిన్నాళ్ళు అనుభవమున్న మీరే యిలా జంకితే ఎలా? అంతదూరం నించి మీరొచ్చినందుకు వీలైనంత ఎక్కువ డబ్బు మీకే ముట్టచెబుదామనీ, త్వరగా పని పూర్తిచేయిద్దామనీగాని, మీలాంటి జనంనాకు దొరక్కా? కాకపోతే నాల్గురోజులు ఆలస్యం అవుతుందిగాని' అన్నాడు గజపతి, పిళ్ళై కాదనలేనంత మెత్తగా, చనువుగా.

పిళ్ళైకి తనకున్న అవసరాలు గుర్తుకొచ్చాయి. సేనిటోరియంలో అతని భార్య, చదువుకుంటోన్న కొడుకు, మిగిలిన పిల్లలు మనస్సులో మెదిలారు. తనకి డబ్బవసరం – వచ్చిన అవకాశాన్ని వదులుకో కూడదనుకున్నాడు.

'సరేనయ్యా! రాత్రినుంచే పని మొదలెడదాం' అని గజపతికి మాటిచ్చి 'కష్టపడందే డబ్బెట్లా వస్తుంది, శంకర్? నేనున్నానుగా నీ కెందుకు? సరే అను' అన్నాడు పిళ్ళై.

శంకర్ కాదనలేక సరే నన్నట్టుగా మౌనంగా వూరుకున్నాడు.

ఆ రాత్రి నుంచే పని అనుకున్నట్టుగా ప్రారంభమయింది. గజపతి అనుకున్న ప్రకారం పని సాగుతోన్నందుకు చాలా వుల్లాసంగా వున్నాడు. ప్రసాదరావు కష్టపడి రాత్రింబవళ్ళూ పనినంతనీ జాగ్రత్తగా సూపర్ వైజ్ చేస్తున్నాడు.

ప్రసాదరావు యిచ్చిన కొలతల ప్రకారం గొయ్యి తవ్వడం మొదలెట్టారు. కొంతలోతుకు వెళ్ళింది. యింజను వూరిన నీటిని తోడుతోంది. ఎంతనీరు తోడినా, చుట్టూ నీరుండడంతో తోడినంత వేగంగా రాలా నీరు. గోతిలోకి వూరుతూనే వుంది.

గొయ్యి బాగా లోతుకెళ్ళింది. గోతికి అడ్డంగా నాలుగైదు బలమైన యినుప కమ్ములు వేసారు, దాని మీద యింజను అమర్చారు. రెండు కప్పీలకి యినుపతాడు తగిల్చి వుంది. యినుప తాడుకి ఒక చివర తొట్టె కట్టబడివుంది.

గోతిమీద యినుప కమ్మెలమీదున్న యింజన్‌ముందు కూర్చున్న కనకయ్య స్విచ్ నొక్కితే తొట్టెనీటిలోకి దిగుతుంది నీళ్ళలో వున్న పిళ్ళై, శంకర్ మట్టితో తొట్టెనింపి నీళ్ళలోకి వేలాడుతోన్న ఓ సన్నని తాడు లాగ్గానే పైన ఓ గంట మోగుతోంది. గంట మోగగానే కనకయ్య మళ్ళీ స్విచ్ ఆన్ చేస్తున్నాడు. నీళ్ళలో నుంచి మట్టితో నిండిన తొట్టె బయటకొస్తోంది. తొట్టెలో వున్న మట్టిని ఒడ్డున గుమ్మరించి మళ్ళీ తొట్టెని గోతిలోకి వదులుతున్నారు యిద్దరు పనివాళ్ళు.

లోపలుండి పనిచేసేవాళ్ళు అలసిపోయినప్పుడు అంటే ప్రతి అరగంటకి ఓసారి అదే తొట్టెలో కూర్చుని పైకొచ్చి, పదినిముషాలు రెస్టుతీసుకుని మళ్ళీ గోతిలోకి దిగి పని ప్రారంభిస్తున్నారు. శంకర్, పిళ్ళైగాని తొట్టెలోకి ఎక్కినప్పుడు కూడ అలాగే గంట మోగిస్తున్నారు. గంట మోగగానే స్విచ్ ఆన్ చేస్తే ఒడ్డుకు వచ్చేవారు.

ఇనుప కమ్మెల మీద కూర్చున్న ఇంజన్ ఆపరేట్ చేసే అతను చాలా జాగ్రత్తగా వుండాలి. గంట మోగగానే స్విచ్ ఆన్ చెయ్యకపోతే లోపల పని చేసేవాళ్ళకి ప్రమాదం.

పగలు పనిచేసే ఆ యింజన్ డ్రైవరు రాత్రిపూట పని చేయలేననడంతో; గజపతి నమ్మిన బంటైన కనకయ్యకి ఆ పని తప్పలేదు. పగటి పూట మామూలు మోటపని, రాత్రి పూట యింజన్ నడపడం కనకయ్యకి తప్పని పనులయ్యాయి.

పిళ్ళే, శంకర్, తంబి చాలా పట్టుదలతో పనిచేస్తున్నారు ఒక వారంరోజుల్లో పిల్లర్ దాదాపు దిగవలసినంత లోతుదిగింది. యింకొక్క అడుగు దిగాలి.

వారం రోజులనుంచి ఆ పనిలో వున్న ఎవ్వరికీ నిద్రలేదు. పని లొంగుతున్న కొద్దీ మరీ హుషారుగా పట్టుదలగా పని చేస్తున్నారు వాళ్లు.

ఆ రాత్రి శంకర్ పిళ్ళే నీళ్ళలోకి దిగారు. తంబి ఒక గంటలో వస్తానని తన పాక దగ్గర కెళ్ళాడు. చాప మీద కూర్చుని బీడీ ముట్టించాడు. బీడీ కాలుతూనే వున్నా అతనికి నిద్దర ఆగక అల్లాగే చాపమీద ఒరిగాడు. నిద్దర పట్టేసింది.

యింజన్ ముందున్న కనకయ్య యాంత్రికంగా గంట మోగినప్పుడల్లా స్విచ్ ఆన్ చేస్తున్నాడు. మట్టో మనుషులో తొట్టెలో పైకి వస్తున్నారు. మళ్ళీ తొట్టె మనుషులతోటో, కాళీగానో గోతిలోని నీళ్ళలో మునుగుతోంది.

కనకయ్య కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు. కూర్చుని చేసేపని కావడంతో ఎంత ఆపుకున్నా అతనికి నిద్ర ఆగటంలేదు.

ఇంతలో గంట మోగింది. స్విచ్ నొక్కబోయాడు కనకయ్య కళ్లు మూసుకునే. ముందుకి తూలిపోయాడు. నీళ్ళలో పడిపోయాడు. గంట మోగించింది లోపలున్న పిళ్ళే శంకర్ బయటికి రావడంకోసం. పైనుండి మట్టిని తొట్టిలోంచి గుమ్మరించే యిద్దరు పనివాళ్ళు కంగారుపడ్డారు. వాళ్ళకు ఆ యింజన్ ఆపరేట్ చేయడం తెలీదు. గజపతి కోసం పరుగెత్తారు, గజపతిని లేపుకొచ్చేసరికి గోతిలోని నీళ్ళు నిశ్చలంగా వున్నాయి, ప్రసాదరావుకీ కబురంది పరుగెత్తుకొచ్చాడు. తంబీ యీ గొడవకి లేచి పరుగెత్తుకొచ్చాడు. స్విచ్ ఆన్ చేసాడు. నిశ్చలంగా వున్న నీళ్ళలోంచి కాళీ తొట్టె బయటకొచ్చింది.

'శంకర్' అంటూ ఒక్కగావు కేక పెట్టి చేతుల్లో ముఖాన్ని దాచుకున్నాడు తంబి.

గజపతి పని ఆగిపోయిందేనని ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు.

'రూపాయి కోసం హత్య చేయడానికి కూడ కావలసినంతమంది దొరికేటంత పేదరికం వుంది యీ దేశంలో' అన్నాడట వెనకటికి ఓ విదేశీయుడు. కాని 'ఒక లక్ష వున్నవాడు మరో లక్షకోసం నిలువుగా ఎన్ని ప్రాణాలైనా తియ్యగలిగే వాళ్ళున్నారీ దేశంలో అని అతనికి తెలీదనుకుంటాను' అనుకున్నాడు గజపతిని చూస్తూ.

ఇంతలో కారుహారన్ మోగింది. అదే బస్సు బాగైంది. జనం ఎక్కుతున్నారు. బ్రిడ్జి మీదున్న ప్రసాదరావు వెనక్కి తిరిగి బస్సుదగ్గర కొచ్చాడు.

బస్ ఎక్కబోతూ ఒక్కసారి వెనక్కితిరిగి బ్రిడ్జివైపు చూసాడు.

నిగనిగలాడుతూ కుడివైపున ఎడంవైపున రెండు పాలరాళ్ళగుపించాయి. వాటిమీద బంగారుపూత పూసిన అక్షరాలు మెరుస్తున్నాయి. అక్షరాలను పరకాయించి చూసాడు ప్రసాదరావు.

మనుషులపేర్లు...కాని అక్కడున్న పేర్లు....మెరుస్తోన్న పేర్లు.

కుంటికాలుతో అడ్డు నిలబెట్టడానికి ప్రాణాలొడ్డిన పుల్లయ్యది కాదు.

పని తొందరగా పూర్తికావాలని రాత్రింబళ్ళు పనిచేసి గోతిలో ప్రాణాలొడ్డిన శంకర్, పిళ్ళై, కనకయ్యలవి కావు–

ఆ బ్రిడ్జి కట్టడానికి వెండి తాపీతో మెత్తని సిమెంటును పామి – వేయిచేతులతో చప్పట్లు కొట్టించుకుని, మెడ మోయలేనన్ని దండలు వేయించుకొని, బ్రిడ్జి పూర్తయ్యేదాకా ఆ ప్రాంతానికిరాని ఓ మహావ్యక్తి పేరు ఓ పాలరాతి మీద–

బ్రిడ్జి పూర్తికాగానే వెండికత్తెరతో మెత్తని పట్టు రిబ్బన్‌ను కత్తిరించడానికిని శ్రమపడిన మహామనిషి పేరు మరో పాలరాతిమీద అగుపించాయి – ప్రసాదరావుకి!

★ ★ ★